

Η ανύπανδρη μητέρα του χθες και του σήμερα *

Βασιλική Αγγελοπούλου-Σκουλαρίδου, Μαία Κέντρου Βρεφών "Η ΜΗΤΕΡΑ".

* Εισήγηση από το 8ο Πανελλήνιο Συνέδριο Μαιών-Μαιευτών (2-4 Ιουνίου 2000).

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Παλαιότερα, η γέννηση ενός παιδιού εκτός γάμου αποτελούσε κοινωνικό στίγμα. Σήμερα, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις για τη "μητρότητα" εκτός γάμου σταδιακά τροποποιούνται. Το γεγονός αποσιγματίζεται και αποδραματοποιείται.

Η ανύπανδρη μητέρα στην Ελλάδα συνεχίζει να αντιμετωπίζει προβλήματα, κυρίως οικονομικής και κοινωνικής φύσης. Ο αριθμός των ανύπανδρων μητέρων αυξάνεται σταθερά, λόγω της σεξουαλικής απελευθέρωσης των νέων και της αλλαγής της δομής της οικογένειας.

Η συνειδητή επιλογή της μητρότητας εκτός γάμου συναντάται σε υψηλότερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα και απολαμβάνει μεγαλύτερη κοινωνική αποδοχή. Η μη συνειδητή επιλογή της "μητρότητας" εκτός γάμου συναντάται σε χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα και συνεπάγεται σωρεία προβλημάτων, τα οποία απαιτούν τη συντονισμένη κινητοποίηση της διεπιστημονικής ομάδας για την αντιμετώπισή τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πριν πενήντα χρόνια η γέννηση ενός παιδιού εκτός γάμου αντιπροσώπευε τη χειρότερη «ατυχία», όπως αναφέρει η Simone de Beauvoir στο βιβλίο της «Το δεύτερο φύλλο» (1949), στο οποίο γράφει για την ανύπανδρη μητέρα: «Η παράνομη μητρότητα είναι μια προκατάληψη, ένα κοινωνικό στίγμα, τόσο τρομερό που πολλές μητέρες προτιμούν την αυτοκτονία ή την παιδοκτονία από το να γίνουν ανύπανδρες μητέρες. Δηλαδή, καμία ποινική συνέπεια δεν τις έκανε να μην θυσιάσουν το παιδί τους». Όλα αυτά πριν πενήντα χρόνια!

Αλλά και μέχρι πρότινος η ανύπανδρη μητέρα συνδεόταν με τη νεαρή «παραστρατημένη» κοπέλα, που η στάση της ελληνικής κοινωνίας την έβαζε σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τη νόμιμη οικογένεια. Ήταν περισσότερο απορριπτική και τιμωρητική, παρά υποστηρικτική. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια διαφοροποίηση της στάσης της κοινωνίας μας σχετικά με τη θέση της απέναντι στην ανύπανδρη μητέρα. Δείχνει μεγαλύτερη ανοχή και αποδοχή στη γυναίκα που αποφασίζει να μεγαλώσει μόνη της ένα παιδί. Γενικά, θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε τη στάση της κοινωνίας μας αντιφατική, αφού, κάτω από διαφορετικές συνθήκες, από τη μια αποδοκιμάζει τη γυναίκα που εγκαταλείπει ένα παιδί και από την άλλη δεν τη στηρίζει ή δεν της επιτρέπει να μεγαλώσει μόνη της ένα παιδί. Παρ' όλα αυτά, δεν μπορούμε να μην ελπίζουμε σ' ένα καλύτερο μέλλον και δεν μπορούμε να εθελουφλούμε στις αλλαγές που επέρχονται στη σύνθεση και τη μορφή της οικογένειας, όπως και στη διαπίστωση ότι σήμερα όλο και περισσότερο ανύπανδρες μητέρες αναλαμβάνουν μόνες τη φροντίδα των παιδιών τους και ότι στο μέλλον θα έχουμε αύξηση του ποσοστού (Εικόνα).

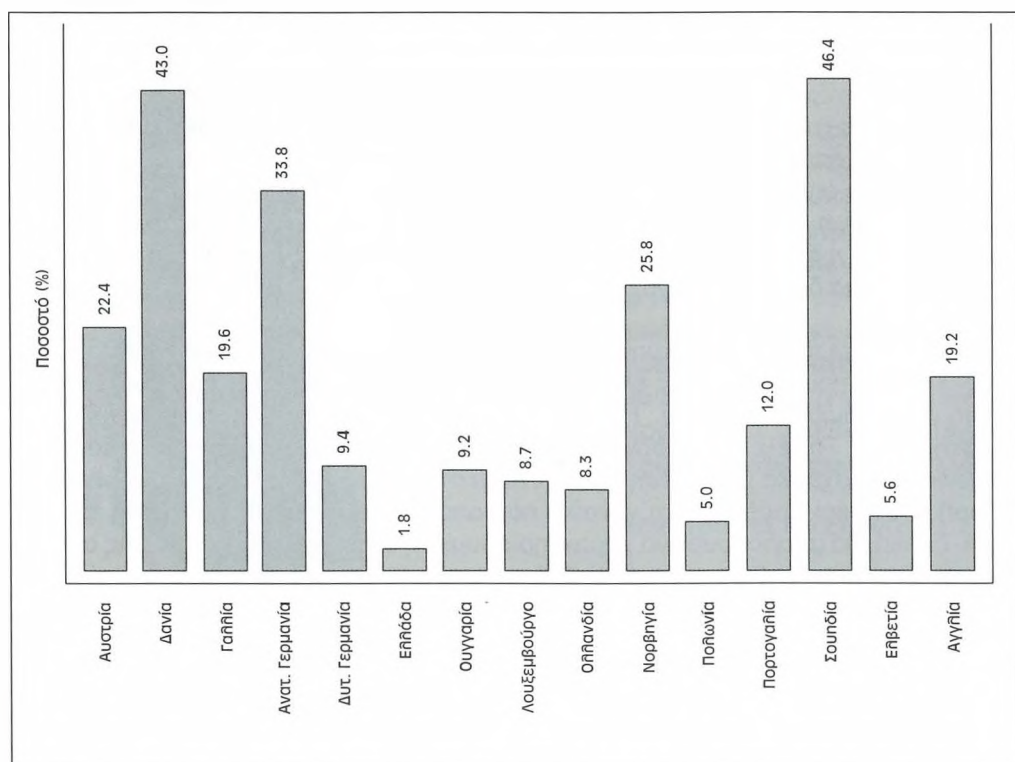
Όπως προκύπτει από την Ευρωπαϊκή Ένωση (EUROSTAT - αποτελέσματα του 1985),

στις ευρωπαϊκές χώρες οι εκτός γάμου γεννήσεις καταλαμβάνουν ένα σημαντικό ποσοστό επί του συνόλου των γεννήσεων με τάση συνεχούς αύξησης.

Ποιά είναι, όμως, το προφίλ της ανύπανδρης μητέρας σήμερα και ποιά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει στην Ελλάδα;

Ένα ποσοστό από τις ανύπανδρες μητέρες είναι γυναίκες φοβισμένες και μόνες, με τα προβλήματά τους και τις επιπτώσεις τους. Μπορεί να είναι μια έφηβη κοπέλα, μια μαθήτρια, μια νεαρή εργαζόμενη, μια άνεργη με οποιοδήποτε μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο. Η έγκυος γυναίκα πέρα από τα εσωτερικά της αισθήματα, που συχνά είναι ενοχές, φοβίες, ανασφάλειες, αβεβαιότητα και απογοήτευση, έχει να αντιμετωπίσει και τις εξωτερικές αρνητικές αντιδράσεις του περιβάλλοντός της. Σ' αυτό το στάδιο της ζωής της συχνά γίνεται ευάλωτη, χάνει την αυτοεκτίμησή της, εύκολα αποξενώνεται και δύσκολα εμπιστεύεται. Η ανύπανδρη έγκυος γυναίκα κάτω από το βάρος των κοινωνικοοικονομικών πιέσεων που δέχεται, πολλές φορές προσπαθεί:

- 1) Να αποκρύψει την εγκυμοσύνη από το περιβάλλον της με διάφορους τρόπους.
- 2) Να προβεί σε διακοπή της κύησης.
- 3) Σε περίπτωση που η εγκυμοσύνη συνεχιστεί, να απευθυνθεί σε κοινωνική υπηρεσία για βοήθεια.
- 4) Να οδηγηθεί σε εγκατάλειψη του νεογέννητου.

Εικόνα. Οι εκτός γάμου γεννήσεις στις χώρες της Ευρώπης.

5) Να οδηγηθεί στην ιδιωτική υιοθεσία.

6) Να οδηγηθεί σε ακρότητες, όπως είναι η παιδοκτονία ή αυτοκτονία.

Η ανύπανδρη έγκυος γυναίκα έχει ανάγκη ιατρικής, κοινωνικής και ψυχολογικής φροντίδας από τα αρχικά στάδια της εγκυμοσύνης της, τόσο για τη δική της προστασία όσο και του αναμενόμενου παιδιού της. Έχει ανάγκη από ένα προστατευτικό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα αισθανθεί ασφαλής, θα βρει κατανόηση, παραδοχή και αντιμετώπιση της εγκυμοσύνης της με υπευθυνότητα, ώστε να γεννήσει το παιδί της χωρίς άγχος και πόνο, ένα περιβάλλον που θα της δίνει κουράγιο και δύναμη για τη μελλοντική αποκατάσταση της ίδιας και του παιδιού της, είτε μαζί είτε χωριστά. Τα τελευταία χρόνια πολλές μητέρες προτιμούν να παραμένουν στην οικογένειά τους πριν και μετά τον τοκετό, γιατί το κοινωνικό "στίγμα" που συνοδεύει την εκτός γάμου μητρότητα, έχει αμβλυνθεί και οι οικογένειες τούς συμπαραστέκονται περισσότερο. Παρ' όλα αυτά, υπάρχει ένας αριθμός επιτόκων και λεχωίδων που έχουν ανάγκη κρατικής προστασίας. Τέτοιου είδους προστατευτικό περιβάλλον για την έγκυο γυναίκα και τη λεχωίδα παρέχει ο Ξενώνας του Κέντρου Βρεφών "Η ΜΗΤΕΡΑ". Ο Ξενώνας λειτουργεί εδώ και 44 χρόνια, όπου η έγκυος γυναίκα φιλοξενείται με τη θέλησή της. Οι λόγοι που την οδηγούν στον Ξενώνα του Κέντρου Βρεφών "Η ΜΗΤΕΡΑ", συνήθως είναι:

1) Απόκρυψη της εγκυμοσύνης της από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

2) Αδυναμία της φυσικής της οικογένειας να τη φροντίσει στη διάρκεια της εγκυμοσύνης της.

3) Έλλειψη προστατευτικού περιβάλλοντος (Πίνακας). Βλέπουμε ότι ο αριθμός αυτός μειώθηκε σήμερα κατά 50% και περισσότερο, επειδή οι άγαμες μητέρες που χρειάζονται κυρίως αυτή τη φιλοξενία, είναι εκείνες που έχουν ειδικές δυσκολίες, δηλαδή διαταραχές προσωπικότητας, σωματική αναπηρία ή ψυχική νόσο.

Η φροντίδα του Κέντρου Βρεφών "Η ΜΗΤΕΡΑ" αρχίζει με συμβουλευτική βοήθεια, τόσο στην ανύπανδρη μητέρα όσο και στο περιβάλλον της και επιδιώκει τη στήριξή της στον ψυχοσωματικό τομέα, την ενημέρωσή της για θέματα εγκυμοσύνης, τοκετού, λο-

Πίνακας. Στοιχεία φιλοξενούμενων μητέρων στο "Περίπτερο Μητέρων" την τελευταία οκταετία 1990-1997, σε σχέση με την οκταετία 1970-1977.

Έτος	Επίτοκες	Έτος	Επίτοκες
1990	33	1970	72
1991	41	1971	85
1992	28	1972	79
1993	26	1973	76
1994	27	1974	85
1995	18	1975	80
1996	32	1976	68
1997	28	1977	67

χείας, θηλασμού, αντισύλληψης και στην επιλογή της για το μέλλον του παιδιού της.

Ως γεγονός ο τοκετός επηρεάζει συνήθως την απόφασή της για την ανάληψη του γονεϊκού ρόλου της. Η μετά τον τοκετό περίοδος που ακολουθεί, είναι εποχή μεγάλης αναστάτωσης και αποδιοργάνωσης. Η μητέρα βιώνει μια σειρά από απότομες σωματικές και ψυχοσυναισθηματικές αλλαγές. Οι συνθήκες της ανύπανδρης μητέρας, που θα αποφασίσει να αναλάβει μόνη της τη φροντίδα του παιδιού της, είναι συνήθως δύσκολες. Δεν έχει ικανοποιητικούς και σταθερούς οικονομικούς πόρους, δεν βρίσκει εργασία και τις περισσότερες φορές δεν έχει βοήθεια από το φυσικό πατέρα ή από την οικογένειά της. Πολλές φορές αδυνατεί να κατανοήσει το γονεϊκό ρόλο της και να ανταποκριθεί στις ανάγκες του παιδιού της. Οι προσωπικές της ανάγκες παραμένουν συνήθως ανικανοποίητες και η ίδια ζει στη μοναξιά και την απομόνωση. Για όλους αυτούς τους λόγους η μητέρα έχει ανάγκη από μια ομάδα επιστημόνων, που να στοχεύουν τόσο σε ενέργειες αντιμετώπισης των προβλημάτων της, όσο και στην ενίσχυση του δεσμού με το παιδί της από την πρώτη στιγμή της ζωής του.

Για τη μητέρα που έχει αποφασίσει να κρατήσει το παιδί της, είναι σκόπιμο να μην το αποχωριστεί καθόλου, να το βάλουμε στην αγκαλιά της μόλις γεννηθεί και να το θηλάσει. Η διακοπή της επαφής της με το παιδί μπορεί να σημαίνει αναστολή της ανάπτυξης του δεσμού της μ' αυτό, αλλά και για το παιδί που φιλοξενείται σε ίδρυμα, να σημαίνει σοβαρές συνέπειες στην ψυχοσυναισθηματική και σωματική του ανάπτυξη.

Μέχρι σήμερα, όμως, η κοινωνική πολιτική δεν προσφέρει πολλές παροχές για τη στήριξη των ανύπανδρων μητέρων. Η εποχή που διανύουμε είναι ήδη δύσκολη για τις νόμιμες οικογένειες, πόσο μάλλον για τις ανύπανδρες μητέρες. Η αναθεώρηση στάσεων και η λήψη άμεσων μέτρων από το κράτος για την προστασία των ανύπανδρων μητέρων, θεωρούνται επιβεβλημένες. Έτσι, σήμερα, που η ιδεολογία της οικογένειας έχει αλλάξει, οι σεξουαλικές σχέσεις έχουν απελευθερωθεί και οι γυναίκες έχουν κατακτήσει τη θέση τους μέσα στην κοινωνία, όλο και πιο συνειδητά διεκδικούν το δικαίωμά τους στη "μητρότητα", σαν ένα "ατομικό τους δικαίωμα". Οφείλουμε, λοιπόν, όλοι οι επαγγελματίες (γιατροί, μαίες, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί κ.ά.), ο καθένας από το δικό του εργασιακό χώρο, να ενισχύσουμε το δεσμό της μητέρας με το παιδί της, ώστε όλο και περισσότερες μητέρες να κρατάνε τα παιδιά τους, αλλάζοντας τη μορφή της οικογένειας.

Στόχος μας πρέπει να είναι η κινητοποίηση της διεπιστημονικής ομάδας, ώστε η ανύπανδρη μητέρα να γίνει πλήρως αποδεκτή και να ενταχθεί μαζί με το παιδί της σε μια πιο ευαισθητοποιημένη κοινωνία, όπως της αξίζει, τόσο της ίδιας όσο και του παιδιού της, ασκώντας πίεση στην Πολιτεία με συγκεκριμένες προτάσεις, αν θέλουμε να μιλάμε για ένα σύγχρονο κράτος και μια σύγχρονη κοινωνία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Κογκίδου Δ.:** Μονογονεϊκές οικογένειες. Πραγματικότητα - Προοπτικές - Κοινωνική πολιτική. Επιστημες της αγωγής. «Νέα Σύνορα», Εκδόσεις "Α.Α. Λιβάνη", Αθήνα 1995.
2. **Ε.Ο.Π.:** Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο. (Εισηγήσεις ολομελειών και ομάδων εργασίας από Πανελλήνιο Συνέδριο). Εκδόσεις "Επτάλοφος", Αθήνα 1994.
3. **Triseliotis J., Κουσιδου Τ.:** Η κοινωνική εργασία στην υιοθεσία και την αναδοχή. Κέντρο Βρεφών "Η ΜΗΤΕΡΑ", Αθήνα 1989.
4. **Εκλογή θεμάτων Κοινωνικής Πρόνοιας.** Τόμος Γ, 1977-1978.